

Nysgerrigheden skal man altid fodre

Ved bogmessen i oktober modtog jeg Skriverprisen 2012 for min roman *Dødens å*, og jeg siger jer ... der ligger noget arbejde bag at få sådan en tekst skrevet frem og skruet rigtigt sammen. Men det er verdens bedste arbejde, synes jeg!

Af Annette Bjørg

Lige siden jeg fik opringningen fra Bent Rasmussen, om at jeg var udvalgt som modtager af Skriverprisen 2012, har jeg undret mig. Ikke over at min bog, *Dødens å*, var god nok til at være med i det felt, der blev stadigt snævrere og snævrere, for jeg er stolt af min bog, og jeg synes faktisk, den har fortjent det. Nej, jeg har undret mig over, at jeg kunne ramme plet i forhold til samtlige de kriterier, skriverprisudvalget opstiller for den vindende bog. Den skal have:

- litterær kvalitet
- være sprogligt let tilgængelig
- have layoutmæssig høj kvalitet
- henvende sig læseren som ligemand

Det er jo fantastisk at have opfyldt nogle kriterier for at få en pris – især når man slet ikke har haft de kriterier for øje, da man skrev sin bog.

Det eneste, jeg tænkte på, da jeg sad med alle manuskriptsiderne, var det med den litterære kvalitet. Alt andet er fulgt med som utilsigtede, men positive, sidegevinster.

Skriverprisudvalget har valgt at belønne en bog, hvor forfatteren tager livet af små, uskyldige børn. Dvs. morderen gør det, men det er mig, der lader morderen slippe af sted med det i lang tid.

Den fortløbende handling om 13-årige Fria - i det herrens år 1873 – fortæller, hvordan hun dels plages af at stå på tærsklen til at blive voksen, og hvad det vil medføre af forandringer for det liv, hun egentlig er ganske tilfreds med. Og dels hvordan hun får spirende mistanker om, at der ligger forbrydelser bag de mange småbørns druknedød i den å, der strømmer gennem landsbyen. Mistanker, hun ikke vil have haft, hvis ikke hendes egen lillesøster var kommet af dage på samme måde nogle år forinden.

Indledningen lyder sådan her:

Fria snappede efter vejret. Det kolde vand var ved at lamme hendes bevægelser.

Nu. Hun måtte ned igen. Dykkede og tvang sig selv til at blive nede, mens hænderne søgte hen over bunden.

"Hvor er du? Giv mig nu et tegn."

Så tidligt på året var vandet ikke helt plumret, og Fria så i glimt et gammelt trækar, store krukkeskår, en kasseret halvør; mistet eller bare smidt ud i åen med vilje.

Men det var en lille skygge, hun jagede.

Det var næsten ikke til at fatte, hvor heldigt det var, at hun sad på sin tænkesten, da ulykken skete. At hun var så tæt på, at hun kunne bane sig vej gennem buskene og se ringene i vandet og springe i.

Hun havde instinktivt genkendt Grøds-kæls spinkle stemme i skriget, og det jog rundt som et ekko i kroppen på hende. Han var i nærheden, kaldte på hende.

Blade fra vandplanterne foldede sig sammen om hendes ansigt. Luften forsvandt fra lungerne, og hun skød opad for at hive ny luft ind. Den skar i halsen. Svagt hørte hun mor råbe et eller andet inde fra bredden, så åbnede vandet og halvmørket sig for hende igen.

"Hvor er du? Hvor er du? Hvor er du?"

Hun messede ordene indeni og gled frem over bunden.

Det pressede i brystet, der måtte mere luft til. Fria gispede et par sekunder i vandoverfladen, tog en dyb indånding og dykkede tættere langs bredden. Dunkelheden slugte lydene og omsluttede hende med en mild susen.

Dérovre. En arm med opvendt håndflade duvede bag nogle sammenfiltrede grene. Håret havde skiftet farve og viftede langsomt frem og tilbage i vandet som mørk tang. Fria så ind i to lysende blå øjne, men de så ikke hende. Hun greb fat i den slappe krop og trak den efter sig mod overfladen.

Grøds-kæl klarer den, men det er der en del andre småbørn i bogen, der ikke gør. En af mine læsere, som ikke havde lyst til at gøre bogen færdig, sagde til mig med en vis form for afsky i stemmen: "Annette! Hvordan kunne du dog finde på det?"

Det kunne jeg sagtens. Og jeg kunne også sagtens gøre det igen. Det er jo ikke mig, der har opfundet, at børn må lade livet på grund af onde voksne. Jeg skriver ikke noget, som ikke sker i virkeligheden – eller er sket - eller kunne ske – og som kunne være sket meget værre.

Derfor skriver jeg heller ikke noget, som børn – i dette tilfælde store børn – vil få et nervesammenbrud over. Men måske en gysen vil ramme dem og en trang til at finde ud af, hvordan og hvorfor nogle liv støder ind i hinanden på lige denne her måde. Nysgerrigheden skal man altid fodre. Som forfatter har jeg prøvet at fodre min egen ved at dykke ned i mørket og se, hvad der kunne gemme sig af årsager til forbrydelsen.

Hvorfor har morderen gjort det til en livsgerning at kaste små børn i Dødens å? Det giver jo i høj grad mening for morderen at gøre det, og den højere mening har jeg forsøgt at komme ind på livet af i morderens monologer, som ligger som indstik efter hvert kapitel.

Der er 15 af dem, og de er i sig selv en fortælling, hvor læseren kan kigge ned i den boblende suppegryde af angst, had, utilstrækkelighed, mindreværd og tabt kærlighed, som driver det morderiske værk.

Den første monolog lyder sådan her:

Børn. De er overalt, hviner, skrider. Skingrende højt. Fægter rundt med deres små hænder. Små, bløde hænder. Griner og fniser, så jeg kommer til at huske. Jeg vil ikke huske. Ikke, ikke huske.

De er små lys, der brænder og svier og får huden til at stramme. Jeg kan ikke have det. Gør det noget at slukke nogen af dem? Bare et par stykker? De er små lys. Deres forældres små lys. Gør det noget at hælde dem over med vand og få smerten til at holde op?

Men så kom hun, tøsen, svømmede ud og blandede sig. Det uheld fatter jeg ikke. Sort uheld. Ud mellem buskene kom hun farende og kastede sig i vandet. Tændte det lille lys igen. Aldrig sket før, at jeg har været i fare. Aldrig, aldrig. Jeg er ikke uforsigtig, jeg passer på, jeg tager bestik af forholdene.

Min egen arbejdstitel for monologerne var: "Man jager et bæst, men fanger et menneske", som er titlen på en bog, den tidligere drabschef for Rigspolitiets Rejsehold, Bent Isager-Nielsen, skrev om sit arbejde for nogle år siden.

Der er jo altid en forklaring på en forbrydelse, selv om den er forfærdelig – og det var ikke blevet nogen interessant bog, hvis ikke morderen havde fået en stærk stemme, der kunne forklare og sandsynliggøre, hvorfor de her små børn måtte af med livet.

Det er absolut ikke et forsvarsskrift for morderen, jeg har villet skrive, mere en undersøgelse af motivet. Men det er klart, at hvis jeg skulle arbejde i det system, Bent Isager fungerede i, så kunne jeg ikke være anklageren – jeg ville være forsvarsadvokaten, der hjælper med at få nuancerne frem. Det er et fornemt job.

Det er en kæmpe glæde at blive anerkendt for indsatsen med *Dødens å*, og ikke mindst håber jeg selvfølgelig på, at Skriverprisen kan forlænge livet for bogen derude på markedet og ude i skolerne, hvor der hele tiden kommer nye titler til.

Det piner jo forfatteren, som har lagt så meget hjerte, energi og tid i sin bog, at den kan drukne meget hurtigt i det litterære hav.

Få af de udgivne manuskripter glider modstandsløst gennem forlagenes hænder; de fleste kommer en tur i maskinrummet og bliver vredet, beskåret, modsagt og æltet om. Al den tid og alle de kvaler, altså! Bliver det nu godt nok? Bliver de tilfredse og siger ja tak til en udgivelse? Hele den proces ved læseren heldigvis ikke noget om; det ville også forstyrre læsningen og gøre teksten usammenhængende og forvirrende.

Inden bogen kommer på hylden i butikken eller på biblioteket, er der frembragt et utal af versioner af råmaterialet: teksten.

Dødens å har været undervejs i fem-seks år, og jeg har opgivet at tælle alle de filer, der ligger på pc'en: Der er noter, dispositioner, personbeskrivelser, kapitler i flere udgaver, forsøg på indledninger osv. Sågar også et hjælpeløst tegnet kort over landsbyen, så jeg selv kunne holde styr på åen og husene, stikvejene, torvet og markstien til skoven. Og alt dette før der nogensinde forelå en samlet tekst i 16 kapitler.

Da den så endelig så dagens lys og blev sendt af sted til redaktøren, var det hele først lige begyndt! Det er måske i virkeligheden dér, det vil vise sig, om man er forfatter – altså om man kan modtage kritik, skrive om og samtidig fastholde passionen for og ideen med teksten.

Denne bog var i hvert fald aldrig blevet til det, den nu er, hvis det ikke havde været for Anne Mørch-Hansen fra Høst & Søn, som var redaktør på den. Hun var positivt stemt, men mente nok, at der manglede lidt dynamik i fortællemaneren – og at der desuden gerne måtte smides flere spor ud.

Suk! Man er lidt udmattet efter at have kæmpet med det store materiale og historien i så lang tid, og så ringer gong-gongen alligevel ind til flere runder.

Der var to veje at gå, som vi diskuterede: enten at tilføje endnu en synsvinkel (Frias bedste ven, Stubbe) eller fremskrive morderens stemme i små tekster, der kunne lægges ind undervejs.

Det var absolut den sidste mulighed, der tændte mig mest. Ja, rigtig meget, faktisk. Som forfatter går man jo ind i hovedet på sine karakterer og påstår med den allerstørste selvfølgelighed, at man ved noget vigtigt og afgørende om dem. At tilføje morderens monologer var på en måde at gøre vedkommende til lige så meget af en hovedperson som Fria selv. En hovedperson, en modstander, et rigtigt menneske frem for et skyggevesen.

Succesen ville så afhænge af, om det lykkedes mig at skrive det mørke frem, som morderen var rundet af og levede videre i. Det var mere spændende, end jeg kunne have forestillet mig, at fremkalde det billede af et ulykkeligt og, for en overfladisk betragtning, gennemført ondt menneske.

Den øvrige tekst blev skrevet igennem igen, strammet op visse steder og udvidet med flere mistænkte og flere spor, der spejlede sig frem og tilbage mellem fortløbende tekst og monologer.

Og hele tiden med et inderligt håb om, at morderen ikke ville være afsløret af læseren før til allersidst.

Jeg har aldrig selv været i tvivl om, at denne bog skulle og kunne skrives, og min ambition var at skrive det bedste, jeg kunne vråde ud af tasterne. Det fortjener børn og unge, og det må være dét, det fjerde kriterium indebærer - at henvende sig til læseren som ligemand - nemlig dét at give det bedste fra sig og tro på, at det nok skal blive modtaget og forstået.

Tusind tak til Bent Rasmussen og resten af skriverprisudvalget for at pege på min bog som årets udvalgte. Jeg glæder mig til at skrive endnu mere og forhåbentlig endnu bedre i fremtiden!